

Sygn. akt III AUa 1080/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 czerwca 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Małgorzata Pasek (spr.)
Sędziowie:	SA Barbara Hejwowska SA Barbara Mazurkiewicz-Nowikowska
Protokolant: protokolant sądowy Kinga Panasiuk-Garbacz	

po rozpoznaniu w dniu 8 czerwca 2016 r. w Lublinie

sprawy L. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w L.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L.

od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 30 września 2015 r. sygn. akt VIII U 1936/14

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie.

Barbara Hejwowska Małgorzata Pasek Barbara Mazurkiewicz-Nowikowska

Sygn. akt III AUa 1080/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 29 sierpnia 2014 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. odmówił L. S. przyznania prawa do emerytury, ponieważ nie udowodnił on przypadającego do dnia 1 stycznia 1999 roku 15 – letniego okresu pracy w szczególnych warunkach wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

W złożonym od tej decyzji odwołaniu L. S. domagał się jej zmiany przez przyznanie prawa do emerytury.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Lublinie wyrokiem z dnia 30 września 2015 roku zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał L. S. prawo do emerytury od dnia (...) roku (punkt I), stwierdził, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie prawa do świadczenia w przepisany terminie (punkt II), zasądził od ZUS na rzecz wnioskodawcy kwotę 360 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu (punkt III).

Swoje rozstrzygnięcie Sąd pierwszej instancji oparł na następujących ustaleniach faktycznych oraz ich ocenie prawnej.

L. S. urodzony (...) w dniu 19 sierpnia 2014 r. złożył wniosek o przyznanie mu prawa do emerytury. Organ rentowy uznał za udowodniony staż pracy skarżącego wynoszący łącznie 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych. Wnioskodawca nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego.

W toku procesu ubezpieczony domagał się uznania pracy w szczególnych warunkach w okresach od 12 listopada 1969 r. do 30 września 1983 r., od 15 stycznia 1987 r. do 15 lipca 1987 r., od 19 czerwca 1989 r. do 30 czerwca 1990 r.

Wnioskodawca od 12 listopada 1969 r. do 30 września 1983 r. był zatrudniony w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa (...) w L. na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony w charakterze majstra, kierownika budowy i głównego specjalisty w Dziale Wykonawstwa. Przedsiębiorstwo budowało min. osiedle Ś. na W., zakłady (...) przy al. (...), (...) przy ul. (...), osiedla mieszkaniowe przy ul. (...), ul. (...), Klinikę Okulistyczną przy ul. (...), Szpital Onkologiczny. Pracując w charakterze majstra i kierownika budowy wnioskodawca praktycznie cały czas przebywał bezpośrednio na placach budów nadzorując prace zbrojarzy, murarzy, tynkarzy, montażystów, cieśli, malarzy, dekarzy, pracowników fizycznych, operatorów sprzętu ciężkiego. Jako majster budowy pracował fizycznie min. przy mierzeniu, wytyczaniu. Jako kierownik obiektu, potem robót, następnie budowy nadzorował bezpośrednio pracę w/ w robotników sprawdzając jakość wykonanych prac na kolejnych odcinkach robót niejednokrotnie bezpośrednio na stanowisku pracy pokazując jak należy właściwie wykonać daną czynność. Zgłaszał inspektorowi nadzoru wykonany odcinek, dokonywał wpisów do dziennika budowy. Czynności związane z prowadzeniem dokumentacji zajmowały wnioskodawcy nie więcej niż godzinę dziennie, narady odbywały się bezpośrednio na budowach. Na jednej budowie podlegało wnioskodawcy około 10 do 30 osób, w tym samym okresie prowadził zawsze kilka budów. W charakterze głównego specjalisty w dziale wykonawstwa skarżący pracował tylko przez ostatnie dwa miesiące zatrudnienia w (...).

Następnie od dnia 1 lutego 1985 r. do dnia 31 lipca 1990 r. L. S. był zatrudniony w Zakładach Budownictwa (...) na stanowisku zastępcy dyrektora i naczelnego inżyniera, z tym, że w dniach od 15 stycznia 1987 r. do 15 lipca 1987 r. pracował w (...), od 19 czerwca 1989 r. do 30 czerwca 1990 r. przebywał na budowie eksportowej w N..

W (...) w ramach oddelegowania na budowę elektrociepłowni (...) na M. wykonywał obowiązki kierownika budowy. Przedmiotem kontraktu zawartego przez (...) była wymiana i modernizacja wysokociśnieniowych rurociągów ciepłowniczych zasilających miasto O.. Wnioskodawca organizował zaplecze budowy, wyjechał z grupą 20 osób. Nadzorował przygotowanie materiałów, cięcie, izolacje rur, spawanie specjalistyczne. Odkrywano głębokie kanały, w których cięto i demontowano stare rury, kładziono nowe. Odwołujący pracował bezpośrednio przy pracownikach, którzy usuwali przeszkody do kładzenia rurociągów w głębokich wykopach, przy montażu rurociągu. Wszystkie strategiczne decyzje podejmował na miejscu, wielokrotnie sam pracował fizycznie przy kopaniu rowów, nadzorował bezpośrednio pracę operatorów koparek, dźwigów, spawaczy, montażystów, przeprowadzał odbiory robót, sporządzał wpisy do dzienników. Odpowiadał także za materiały w magazynach, składał zapotrzebowanie zgodnie z postępem robót.

W drugim okresie L. S. pracował w N. na budowie eksportowej w B. jako kierownik robót budowlanych. Budowano fabrykę chemiczną, w szczególności: 4 hale do produkcji wsadów grafitowych do elektrowni atomowych, drogi wewnętrzne typu lotniskowego. Wnioskodawcy podlegało dwóch majstrów, nadzorował pracę bezpośrednio przy stanowiskach pracy zbrojarzy, monterów szalunków, betoniarzy, dekarzy, spawaczy.

Stan faktyczny w sprawie Sąd Okręgowy ustalił w oparciu o dowody z dokumentów znajdujących się w aktach osobowych, zeznania wnioskodawcy i świadków, które obdarzył wiarą. Świadcowie z racji swoich obowiązków

pracowniczych znali specyfikę pracy wnioskodawcy. Dokumenty znajdujące się w aktach osobowych nie budziły wątpliwości, co do ich autentyczności.

W ocenie Sądu dowody te pozwoliły na przyjęcie, że L. S. w spornych okresach stale wykonywał prace polegające na sprawowaniu bezpośredniego nadzoru nad pracownikami zatrudnionymi przy stanowiskach uznanych za prace wykonywane w warunkach szczególnych.

Powołując przepisy art. 184 ust. 1 i 2 i art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych Ubezpieczeń (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 roku, poz. 748), w związku z § 2 ust. 1, § 3, § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) Sąd Okręgowy wskazał, że L. S. spełnił wszystkie warunki niezbędne do ustalenia mu prawa do emerytury. Wprawdzie wnioskodawca nie przedłożył świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach, to fakt wykonywania takiej pracy może być dowodzony wszelkimi środkami, które Sąd uzna za pożądane, a ich dopuszczenie za celowe, natomiast brak takiego dokumentu nie przesądza, iż ubezpieczony takiej pracy nie wykonywał.

Sąd Okręgowy uznał, że L. S. będąc zatrudnionym w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa (...) w okresie od 12 listopada 1969 r. do 30 września 1983 r. (13 lat, 10 miesięcy i 19 dni), w Zakładach Budownictwa (...) w okresie od 15 stycznia 1987 r. do 15 lipca 1987 r. (6 miesięcy) i od 19 czerwca 1989 r. do 30 czerwca 1990 r. (1 rok i 12 dni) wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracę w warunkach szczególnych, która odpowiada rodzajowi pracy opisanemu w wykazie A, dziale XIV „Prace różne”, poz. 24 „kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług oraz dozór inżynierski – techniczny na oddziałach i wydziałach, na których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie.

Wnioskodawca nadzorował prace osób wykonujących czynności wymienione w dziale V pkt. 3, 4, 9 załącznika A do cyt. rozporządzenia, które zostały wyszczególnione odpowiednio w akcie resortowym, tj. zarządzeniu Nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 1 sierpnia 1983 r. w sprawie wykazu stanowisk pracy w zakładach pracy nadzorowanych przez Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach uprawniające do wcześniejszego przejścia na emeryturę oraz do wzrostu emerytury lub renty (Dz.Urz. z dnia 6 grudnia 1983r., nr 3 poz. 6) w dziale V – w budownictwie i przemyśle materiałów budowlanych, poz. 1 – roboty wodno – kanalizacyjne oraz budowa rurociągów w głębokich wykopach, pkt. 2 – betoniarz – zbrojarz, 3 – murarz, 4 - cieśla, 8 – robotnik budowlany wykonujący stale prace pomocnicze lub inne w głębokich wykopach, poz. 3 – prace maszynistów ciężkich maszyn budowlanych, pkt. 4 – prace zbrojarskie i betoniarskie, pkt. 9 – prace dekarские.

Sąd Okręgowy podkreślił, że praca ubezpieczonego na stanowisku kierownika nie polegała na wykonywaniu innych prac, np. o charakterze administracyjno - biurowym lub przebywaniu w czasie zmiany roboczej w pomieszczeniach oddalonych od stanowisk roboczych wymienionych w wykazie. Wnioskodawca sprawował bowiem bezpośredni nadzór nad pracą podległych mu pracowników, miał z nimi codzienny kontakt, rozdzieliał im pracę, udzielał wskazówek i stale nadzorował prace bezpośrednio na budowach.

Powołując się na orzeczenia Sądu Najwyższego Sąd wskazał, że, uzasadnione jest uznanie czynności administracyjnych w ramach dozoru za wykonywanie obowiązków w warunkach szczególnych (wyroki SN z dnia 30 stycznia 2008 r., I UK 195/07, OSNP 2009/7-8/105, z dnia 4 października 2007 r., I UK 111/07, niepubl., z dnia 8 stycznia 2009r., I UK 201/08, opubl. Legalis).

Podsumowując Sąd pierwszej instancji stwierdził, że L. S. spełnił wszystkie przesłanki do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku, bowiem na dzień 1 stycznia 1999 roku udowodnił 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych, w dniu(...) ukończył wymagany wiek 60 lat, oraz po uwzględnieniu w/w okresów wykazał 15 - letni okres pracy w szczególnych warunkach. Dlatego też zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury od dnia 1 sierpnia 2014 roku, tj. od pierwszego dnia miesiąca, w którym wystąpił z wnioskiem o świadczenie.

Jednocześnie, uwzględniając treść art. 118 ust. 1a cytowanej ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku, w ocenie Sądu okoliczności niezbędne do przyznania dochodzonego świadczenia zostały wyjaśnione dopiero na etapie postępowania przed sądem, dlatego też organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie prawa do emerytury w przepisany terminie.

Z tych względów i na podstawie powołanych przepisów oraz na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy orzekł, jak w sentencji.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L., który zaskarżając wyrok w całości zarzucił:

- 1) naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 1440) oraz § 2 ust 1 i § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r., Nr 8, poz. 43 ze zm.);
- 2) naruszenie prawa procesowego przez przekroczenie wyrażonej w art. 233 § 1 k.p.c. zasady swobodnej oceny dowodów;
- 3) sprzeczność ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, poprzez przyjęcie, że wnioskodawca spełnił wszystkie warunki wymagane do przyznania emerytury, w tym ponad 15 - letni okres pracy wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w szczególnych warunkach.

Powołując powyższe zarzuty apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

W uzasadnieniu apelacji podniesiono, że organ rentowy stoi na stanowisku, iż praca w charakterze kierownika budowy nie jest pracą przy kontroli międzyoperacyjnej, kontroli jakości produkcji i usług, czy dozoru inżyniersko – technicznym na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie A stanowiącym załącznik do cyt. rozporządzenia Rady Ministrów. Organ rentowy zwrócił uwagę, że stanowisko kierownika budowy umieszczone było w wykazie C, dziale III pod poz. 6. Ponadto wnioskodawca jako kierownik wykonywał szereg czynności niezwiązanych z dozorem, prowadził przy tym jednocześnie kilka budów, a poza pracownikami zatrudnionymi w szczególnych warunkach nadzorował również pracowników wykonujących pracę, które nie są wymienione w załączniku do rozporządzenia, w tym murarzy, tynkarzy, montażyistów, pracowników fizycznych. Apelujący wskazał, że chociaż Sąd Okręgowy dopuścił dowód z dokumentacji zgromadzonej w aktach osobowych z okresu zatrudnienia skarżącego w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa (...) w latach 1969 – 1983, to wezwane archiwum takich akt nie złożyło. Ponadto Sąd nie ustalił, w jakich okresach ubezpieczony zajmował kolejne stanowiska i jaki miał zakres obowiązków na każdym z nich. Odnośnie okresów pracy na budowach eksportowych w C. i N. podczas zatrudnienia w Zakładach Budownictwa (...) podkreślono, że sam odwołujący wyjaśnił, że prowadząc inwestycje za granicą pełnił obowiązki kierownika, ale także wszystkie funkcje zarządcze inwestycją jako dyrektor. W konsekwencji podano, że w ocenie ZUS zakres zadań ubezpieczonego jako kierownika budowy wykracza poza obowiązek dozoru poszczególnych prac i stanowisk wymienionych w wykazie A stanowiącym załącznik do w/w rozporządzenia Rady Ministrów, czyli wyklucza jednoznaczne stwierdzenie, że stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał on pracę w szczególnych warunkach. Ubezpieczony wykonywał szereg czynności organizacyjnych, administracyjnych, biurowych, a obowiązki o tym charakterze wykraczały poza obowiązek dozoru prac wymienionych w wykazie i nie były sprawowaniem nadzoru nad pracownikami i pracami zaliczonymi do wykonywanych w szczególnych warunkach.

W złożonej odpowiedzi na apelację wnioskodawca domagał się jej oddalenia oraz zasądzenia od organu rentowego kosztów procesu za drugą instancję.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje.

Apelacja jest zasadna, a jej uwzględnienie skutkuje zmianą zaskarżonego wyroku i oddaleniem odwołania od decyzji organu rentowego.

Przedmiotem sporu między stronami było ustalenie, czy L. S. spełnia kumulatywne przesłanki warunkujące nabycie prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 748), który w zakresie wcześniejszego wieku emerytalnego odwołuje się do art. 32, 33, 39 i 40, zaś w zakresie pracy w szczególnych warunkach do przepisów dotychczasowych. Dla uzyskania prawa do emerytury ubezpieczony urodzony po dniu 31 grudnia 1948 r. winien udowodnić do dnia wejścia w życie ustawy, tj. 1 stycznia 1999 roku okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 ustawy, tj. wynoszący dla mężczyzn 25 lat, w tym wymagany w przepisach dotychczasowych okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (15 lat). Emerytura taka przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa. Okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w przepisach są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, obowiązującym na danym stanowisku pracy.

Skutkiem odesłania w art. 184 ust. 1 pkt 1 do przepisów dotychczasowych jest stosowanie wprost przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) w zakresie wymaganego okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, koniecznego do przyznania emerytury w niższym wieku oraz rodzaju tej pracy. Definicję ustawową „pracy w szczególnych warunkach” zawiera art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zgodnie z tym przepisem, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia.

W świetle całokształtu okoliczności sprawy, zdaniem Sądu Apelacyjnego wbrew stanowisku Sądu I instancji, brak jest podstaw do uznania, że L. S. spełnia wszystkie wyżej wymienione warunki. Poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia jakoby wykazał on 15 lat pracy w szczególnych warunkach nie znajdują bowiem potwierdzenia w materiale dowodowym sprawy.

Sąd Apelacyjny podziela ugruntowane już orzecznictwo sądowe, zgodnie z którym wcześniejsza emerytura jest dla powszechnego systemu świadczeń emerytalnych instytucją wyjątkową, określającą szczególne uprawnienia uprzywilejowanego kręgu podmiotów, stąd wymaga ścisłej wykładni i pewnego ustalenia przesłanek prawa. Skoro prawo do wcześniejszej emerytury stanowi odstępstwo od zasady powszechnego wieku emerytalnego, nie można poprzestać tylko na jego uprawdopodobnieniu, lecz musi zostać udowodnione, a temu służą w szczególności dokumenty. Ustalenie prawa do świadczenia z ubezpieczenia lub też określenie jego wysokości wymaga bowiem przedstawienia dowodów precyzyjnych, jednoznacznych i pewnych (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1998 r., II UKN 440/97, LEX nr 34199, wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 5 lutego 2014 r., III AUa 1368/13, LEX nr 1425488).

W sprawie niniejszej trafny okazał się zarzut obrazy art. 233 § 1 k.p.c. poprzez ustalenie, iż wnioskodawca wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu, pracę w szczególnych warunkach przez okres ponad 15 lat wymienione w dziale XIV poz. 24 wykazu A stanowiącego załącznik do cytowanego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku. Ustalenia w tym zakresie Sąd pierwszej instancji oparł na zeznaniach wnioskodawcy i świadków, jednakże analiza tych zeznań nie daje podstaw do takich stwierdzeń. W szczególności Sąd Okręgowy tych dość ogólnych zeznań nie odniósł do dowodów z dokumentów, a przepis art. 233 § 1 k.p.c. zawiera nakaz - nie doznający wyjątku, aby wyrażona ocena w aspekcie wiarygodności dokonana była na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału w sprawie

oraz uwzględnienia wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2002 r. IV CKN 1256/00 LEX nr 80267; wyrok SN z dnia 26 stycznia 2000 r. III CKN 562/98 LEX nr 528132).

Sporną okolicznością podnoszoną w apelacji jest przede wszystkim ustalenie, czy w okresie zatrudnienia ubezpieczonego w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa (...) w L., tj. od 12 listopada 1969 roku do 30 września 1983 roku wykonywał on pracę w szczególnych warunkach, a przede wszystkim, czy praca na stanowisku majstra i kierownika budowy odpowiadała definicji pracy wymienionej w wykazie A pod pozycją 24 działu XIV - kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług oraz dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie. Ustalenia w powyższym zakresie mają szczególne znaczenie bowiem jest to najdłuższy okres pracy od uwzględnienia, którego zależy przyjęcie, czy spełniona jest kwestionowana przesłanka nabycia prawa do emerytury.

Dla prawidłowego rozpoznania sprawy Sąd Apelacyjny uznał za konieczne uzupełnienie materiału dowodowego przez dołączenie akt osobowych wnioskodawcy z okresu zatrudnienia w w/w zakładzie, co pozwoliło na ustalenie okresów pracy na w/w stanowiskach. Sąd Okręgowy wadliwie przyjął bowiem, że L. S. w w/w przedsiębiorstwie pracował wyłącznie jako majster i kierownik budowy, a ostatnie dwa miesiące jako główny specjalista w dziale wykonawstwa. Wprawdzie nadesłane przez archiwum akta osobowe nie są kompletne, nie zawierają bowiem wszystkich angażów, zakresów czynności, jednakże z dokumentów w nich zawartych oraz dołączonych do akt ZUS wynika, że odwołujący od 12 listopada 1969 roku pracował jako dyspozytor transportu w (...) Przedsiębiorstwie Budowlanym w K.. Takie stanowisko wpisał w życiorysie i kwestionariuszu osobowym z dnia 8 marca 1971 roku, podając jednocześnie, że od 10 grudnia 1970 roku pracuje w (...) jako pracownik fizyczny (akta osobowe k. 89). W związku z zaliczeniem wstępnego stażu pracy z dniem 1 sierpnia 1970 roku w (...) Przedsiębiorstwie Budowlanym powierzono mu stanowisko dyspozytora bazy transportu (pismo k. 102 akt ZUS dot. kapitału początkowego). Pracował też przez okres 4 miesięcy w charakterze kreślacza, co zaznaczył w podaniu o pracę skierowanym do (...) w L. z dnia 6 lipca 1971 roku (akta osobowe - k. 89). Z dniem 6 października 1971 roku powierzono mu pełnienie obowiązków kierownika budowy (...) w L. (pismo k. 73 akt ZUS dot. kapitału początkowego), zaś z dniem 1 listopada 1971 roku przeniesiony został na stanowisko kierownika magazynu (...) Budowy (...) w L. (k. 101 w/w akt ZUS). Z powyższego wynika, że w/w okresie wnioskodawca jako kierownik budowy pracował przez okres niepełnego miesiąca. Przy czym mając na uwadze treść dokumentów wytworzonych przez pracodawcę, brak jest podstaw do przyjęcia, że w tym zakładzie wykonywał on czynności technika budowy, pomimo iż takie stanowisko wpisał w kwestionariuszu z dnia 20 kwietnia 1974 roku. Należy stwierdzić, że odwołujący nie przywiązywał zbyt dużej wagi do nazw zakładów pracy oraz prawidłowego określenia stanowisk pracy w poszczególnych okresach zatrudnienia, co wynika z treści wpisów w kwestionariuszach osobowych, gdzie informacje w tym zakresie odnoszące się do pierwszych lat jego pracy znacznie się różnią (kwestionariusz z dnia 20 kwietnia 1974 roku, kwestionariusz z dnia 8 marca 1971 roku – akta osobowe k. 89, kwestionariusz z dnia 26 stycznia 1985 roku – akta osobowe k. 28).

W okresie od 1 stycznia 1972 roku do 15 lipca 1974 roku L. S. był zatrudniony w (...) Przedsiębiorstwie Budowlanym w B., jednakże dopiero od dnia 1 listopada 1973 roku powierzono mu obowiązki kierownika budowy (...) (angaż z 5 listopada 1973 roku kierownika budowy (...)) (...) Przedsiębiorstwo Budowlane w B. było następcą prawnym byłego (...) Przedsiębiorstwa Budowlanego (opinia służbowa z dnia 12 lipca 1974 r. - akta osobowe k. 89).

Na stanowisku majstra budowy L. S. pracował w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa (...) w L. od 16 lipca 1974 roku do 31 sierpnia 1975 roku (angaż z dnia 19 lipca 1974 roku – k. 57 – 59 akt ZUS dot. kapitału początkowego, świadectwo pracy z dnia 6 września 1975 roku – k. 99 akt dot. kapitału początkowego). Od 1 września 1975 roku do 31 grudnia 1975 roku był zatrudniony w (...) Przedsiębiorstwie Budowlanym w B. jako starszy inżynier budowy - zastępca kierownika budowy (świadectwo pracy z dnia 31 grudnia 1975 roku, angaż z dnia 1 września 1975 roku - k. 69 i 71 akt dot. kapitału początkowego). Na stanowisku kierownika budowy w (...) Przedsiębiorstwo Budownictwa (...) w L. wykonywał pracę od 1 stycznia 1976 roku do końca zatrudnienia w tym zakładzie (angaż z dnia 31 grudnia 1975 roku – k. 61 akt dot. kapitału początkowego, pisma dot. wynagrodzeń z 30 marca 1976 r., 15 lipca 1977 r., 30 sierpnia 1977 – k. 63, 65, 67). Z jego zeznań wynika bowiem, że również w okresie od 1 września 1979 roku do 30 września 1983 roku pomimo, iż

jego stanowisko było określone jako główny specjalista, szef produkcji, czy kierownik działu wykonawstwa faktycznie pracował jako kierownik budowy (odpis opinii w aktach osobowych k. 28, zeznania wnioskodawcy – k. 93).

Rację ma apelujący organ, że Sąd Okręgowy nie ustalił precyzyjnie zakresów obowiązków odwołującego na stanowiskach majstra i kierownika budowy, stąd konieczne było przeprowadzenie dowodu z dodatkowych zeznań skarżącego. L. S. podał, że różnica sprowadzała się głównie do zakresu odpowiedzialności, zakresu prac organizacyjnych. Podniósł, że na placu budowy prowadzona była budowa jednego lub kilku obiektów. Jako majster nadzorował wszystkich pracowników na jednym obiekcie. Nadzór obejmował wszelkie wykonywane czynności od momentu wytyczenia na placu, rozmierzenia, uczestniczenia w pracach przygotowawczych oraz w kolejnych etapach wznoszenia obiektów, poczynając od fundamentów do stanu zamkniętego. Podlegali mu wówczas brygadziści, kierujący pracą poszczególnych brygad, a jego bezpośrednim przełożonym był kierownik budowy. Podstawowe obowiązki wnioskodawcy na stanowisku majstra zostały wymienione w angażu z dnia 19 lipca 1974 roku, w którym wskazano, że do odwołującego należy: organizacja stanowisk pracy zgodnie z wymogami i wiedzą techniczną z zachowaniem warunków BHP, ustalenie warunków realizacji robót z podległymi brygadzistami i zawieranie umów, dopilnowanie terminowego i jakościowego wykonania robót, rozliczanie przy udziale zainteresowanych brygadzistów zarobków dla członków brygady, prawidłowe gospodarowanie sprzętem i siłą roboczą, poprawne gospodarowanie materiałami ze szczególnym zwróceniem uwagi na utrzymywanie ładu i porządku na budowie obiektu, natomiast w zakresie uprawnień: kierowanie pracą podległych brygad, dysponowanie przydzielonym potencjałem, a szczególnie pracownikami fizycznymi, sprzętem i transportem.

Zakres czynności znajdujący się w aktach osobowych na stanowisku majstra wskazuje, że zakres jego obowiązków najogólniej ujmując obejmował organizowanie budowy pod względem materiałowym, sprzętowym i osobowym, przydzielanie pracy poszczególnym brygadam, nadzór nad wykonywaniem robót pod względem zgodności z dokumentacją, nadzór nad przestrzeganiem przez pracowników przepisów bhp i po zakończeniu budowy likwidacja budowy i jej rozliczenie.

Z zeznań wnioskodawcy i przesłuchanych w sprawie świadków wynika natomiast, że do L. S. jako kierownika budowy należała organizacja pracy na budowach obejmujących kilka obiektów, koordynowanie prac majstrów i brygad. Zamawiał materiały niezbędne do realizacji obiektów, dokonywał wpisów do dzienników budów, uczestniczył w odbiorach robót. Do niego należało dopilnowanie by praca była wykonana zgodnie z dokumentacją. Przy czym nadzorem ubezpieczonego objęte były prace począwszy od przygotowania terenu budowy, poprzez wykopy, fundamenty, zbrojenia i dalsze jej etapy związane ze wznoszeniem i wykończeniem budynków. Pracujące na budowie osoby to: murarze, tynkarze, betoniarze, montażyści konstrukcji żelbetonowych, zbrojarze, cieśle, dekarze, malarze, operatorzy sprzętu ciężkiego, a przede wszystkich osoby zajmujące się prostymi pracami fizycznymi, którzy jak zeznał skarżący byli przywożeni z pobliskich miejscowości kilkoma autokarami na budowę i byli to pomocnicy murarzy, pracownicy niewykwalifikowani.

Wbrew zatem przyjętemu przez Sąd Okręgowy stanowisku, największy zakres prac na budowach wykonywały osoby, których pracy nie można było zakwalifikować jako świadczonej w szczególnych warunkach. Jedynie prace maszynistów ciężkich maszyn budowlanych, zbrojarskie, betoniarskie, przy montażu konstrukcji metalowych na wysokości, prace malarskie konstrukcji na wysokości, dekarskie odpowiadały definicji pracy w szczególnych warunkach, ale te prace były wykonywane na określonym etapie budowy i nadzór nad nimi nie miał charakteru stałego i w pełnym wymiarze czasu pracy. Bezpośredni nadzór i konieczność stałego przebywania w środowisku zawodowym właściwym dla pracy danej grupy pracowników (w warunkach szczególnych lub nie) sprawowany był przez brygadzistów. Ten fakt został zaś pominięty przez Sąd Okręgowy i okoliczność ta uzasadnia zarzut sprzeczności pomiędzy ustaleniami przyjętymi przez Sąd, a treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Do uznania spornego okresu zatrudnienia wnioskodawcy dla celów nabycia emerytury w niższym wieku emerytalnym wymagane byłoby udowodnienie, że na stanowisku majstra i kierownika budowy wykonywał on stale i w pełnym wymiarze czasu pracy zatrudnienie w charakterze pracownika dozoru inżynieryjno-technicznego na oddziałach lub wydziałach, w których podstawowymi były prace wykonywane w szczególnych warunkach przez „dozorowanych”

pracowników. Z zebranego materiału dowodowego wynika zaś, że ubezpieczony wykonywał różne czynności związane z przygotowaniem do budowy, budową poszczególnych obiektów, a następnie uporządkowaniem terenu wokół budynków i na koniec rozliczeniem budowy. W zależności od etapu budowy zatrudniona była różna ilość pracowników do określonych prac, zarówno specjalistów jak i robotników niewykwalifikowanych. Obowiązki skarżącego na w/w stanowiskach nie ograniczały się jedynie do dozoru nad pracownikami zatrudnionymi w szczególnych warunkach, ale polegały na wykonywaniu także innych licznych czynności służbowych związanych z nadzorem nad procesem budowy. Wnioskodawca obok zadań typowo dozorowych wykonywał również czynności o charakterze organizacyjnym z tym dozorem niezwiązane, wynikające z w/w pisemnych zakresów obowiązków jak i jego zeznań. Ponadto należy przyjąć, że chociaż mając nadzór nad pracami budowlanymi nadzorował również prace wymienione w wykazie A, dziale V, oznaczonym jako prace „W budownictwie i przemyśle materiałów budowlanych” m.in. pod pozycjami 3, 4, 5, 6, 9, jednakże brak jest podstaw do traktowania ich jako podstawowe. Budowa obiektów budowlanych wymaga zatrudnienia pracowników do wykonywania poszczególnych etapów budowy i tylko niektóre z nich wymienione w wykazie A mają prymat prac w szczególnych warunkach, pozostali, nad którymi wnioskodawca sprawował nadzór to pracownicy niewykwalifikowani oraz murarze, a także tynkarze. Prace wykonywane przez te osoby nie zostały wyszczególnione w wykazie A.

Należy dodatkowo nadmienić, że system prawny kwalifikował stanowisko kierownika budowy jako osoby sprawującej funkcje administracyjno - zarządzające na budowie, co oznacza, że nadzór techniczny kierownika budowy nie jest związany z bezpośrednim nadzorowaniem procesu budowlanego na poszczególnych stanowiskach pracy, a z zarządzaniem całym procesem budowlanym. Miał to na uwadze prawodawca umieszczając stanowisko kierownika budowy w nieobowiązującym obecnie wykazie C poz. 3 i 6 uprawniającym do wzrostu emerytury, a nie obniżenia wieku emerytalnego.

Natomiast niewątpliwie szczególny charakter stanowiska majstra, czy kierownika budowy wyraża się w szczególnej odpowiedzialności, jaką ponosi on w ramach procesu budowlanego. Sąd odwoławczy przyłącza się do poglądu Sądu Apelacyjnego w Gdańsku wyrażonego w wyroku z dnia 9 października 2014 roku w sprawie III AUa 3/14 (LEX nr 1544693), że szczególny charakter tego stanowiska nie ma jednakże nic wspólnego z bezpośrednim oddziaływaniem czynników szkodliwych dla zdrowia i obniżających wydolność organizmu, co przekładałoby się na uprawnienie do skorzystania ze świadczeń emerytalnych w wieku obniżonym w stosunku do powszechnego wieku emerytalnego.

Należy też podzielić stanowisko wyrażone w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2013 roku w sprawie I UK 184/13 (LEX nr 144873), w którym Sąd ten wskazał, że „dozór inżyniersko-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie” - aby mógł być uznany za pracę w szczególnych warunkach, musi odpowiadać łącznie następującym warunkom: musi być po pierwsze dozorem inżyniersko-technicznym, czyli dozorem specjalistycznym, a nie „zwykłym” dozorem wykonywanym w ramach pracowniczego podporządkowania kierownictwu pracodawcy; po drugie musi być sprawowany „na oddziałach i wydziałach”, czyli powinien być wykonywany bezpośrednio w określonym, skonkretyzowanym środowisku pracy, w którym istnieje narażenie na czynniki o znacznej szkodliwości dla zdrowia lub powodujące znaczny stopień uciążliwości pracy albo wymagające wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia; po trzecie powinien dotyczyć prac zgodnych z wykazami prac w szczególnych warunkach i wykonywanych bezpośrednio przez osoby, nad którymi sprawowany jest nadzór; po czwarte musi być wykonywany stale przez osobę nadzorującą, czyli nie może mieć charakteru okazjonalnego, a ponadto powinien być sprawowany w pełnym wymiarze czasu, jaki obowiązuje osobę nadzorującą na zajmowanym przez nią stanowisku.

Okoliczności faktyczne ustalone w sprawie nie pozwalają uznać dozoru wykonywanego przez ubezpieczonego w trakcie zatrudnienia w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa (...) za pracę, która by odpowiadała łącznie wszystkim wymienionym wymaganiom.

W tej sytuacji w ocenie Sądu Apelacyjnego nie ma potrzeby szczegółowego odnoszenia się do pozostałych kwestionowanych w apelacji okresów zatrudnienia, bowiem biorąc pod uwagę długość tych okresów, nawet ich

uwzględnienie i uznanie za pracę w warunkach szczególnych, nie pozwoliłoby na przyznanie skarżącemu emerytury w wieku obniżonym (por. wyrok SN z 5 maja 2011 r. II UK 326/2010 LEX nr 885016).

Wadliwe przyjęcie przez Sąd Okręgowy, że wnioskodawca wykonywał pracę w szczególnych warunkach przez ponad 15 lat, doprowadziło do naruszenia wskazanego w apelacji prawa materialnego. L. S. nie wykazał wymaganego okresu zatrudnienia w warunkach szczególnych, a zatem nie nabywa prawa do emerytury przewidzianego tymi przepisami.

Z tych względów i na mocy powołanych przepisów oraz art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł, jak w sentencji.

Barbara Hejwowska Małgorzata Pasek Barbara Mazurkiewicz – Nowikowska